

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA SAAMASTAAN TUESTA LAPSEN SIJOITUS- JA HUOSTAANOTTOPROSESSIN AIKANA

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatus
Syksy 2019
Heta Karjalainen
Nora Turunen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Karjalainen Heta Turunen Nora	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 38	Valmistumisaika Syksy 2019
Työn nimi Vanhempien kokemuksia saamastaan tuesta lapsen huostaanotto- ja sijoitusprosessin aikana. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto Sosionomi AMK, Sosiaalipedagoginen varhais- ja nuorisokasvatus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössä tavoitteena oli tarkastella narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla kodin ulkopuolelle, erityisesti perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien saamaa tukea sijoitus- ja huostaanotto-prosessin aikana sekä sen jälkeen. Huomiota kiinnitettiin erityisesti siihen, minkälaista tukea vanhemmille on tarjottu, miten he ovat sen kokeneet ja miten siitä on informoitu. Kirjallisuuskatsauksessa käytetty aineisto on pro gradu –tutkielmia aikaväliltä 2010-2019. Kirjallisuuskatsauksen avulla tehtiin koostetta siitä, mitä on tähän mennessä saatu selville vanhempien saamasta tuesta huostaanotto-prosessin aikana. Tarkoituksena oli tutkimuksista nousevan tiedon kautta kehittää sijoitus- ja huostaanotto-prosessia biologisten vanhempien kannalta sujuvammaksi ja helpommaksi.</p> <p>Opinnäytetyössä avattiin sijoitus- ja huostaanotto-prosessiin liittyviä keskeisiä käsitteitä, kuten lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon, lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen sijaishuoltona, perhehoito ja huostaanotto. Lisäksi siinä käytiin läpi kriisin vaiheet, jotka yleensä sijoitetun lapsen vanhemmat käyvät läpi huostaanoton aikana. Tämä auttaa hieman ymmärtämään vanhempien kokemuksia kriisin hetkellä ja näin ollen heidän tuntemuksensa voidaan ottaa huomioon työskentelyssä laajemmin. Työssä kerrottiin myös osana vanhemmuuden tukemista lapsen ja vanhemman välisistä tapaamisista sijoitus- ja huostaanotto-prosessin aikana.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksina selvisi, että vanhemmille tarjotaan taloudellisen tuen lisäksi tukena erityisesti sosiaaliohjausta, neuvontaa, käytännön ohjausta ja tukea vanhemmuuteen, keskusteluapua sekä ohjausta muiden palvelujen ja tuen piiriin. Näitä tukimuotoja pidetään tärkeinä ja se korostuu suunnitelmassa ja toteutettaessa perheiden jälleenyhdistämistä. Myös vanhempien ja sosiaalityöntekijän välisellä yhteistyöllä ja sen sujumisella on suuri merkitys koko prosessin sujuvuuden kannalta. Työn huomiona aineiston perusteella oli vanhempien kokemaa tyytymättömyyttä sosiaalityön byrokraattisuuteen ja henkilöstön vaihtuvuuteen. Lisäksi tuki ei vaikuta olevan oikea-aikaista tai oikein kohdennettua, eivätkä palveluiden pirstaleisuus tai asiakassuunnitelmien puutteet tee tuen tarjoamista tai vastaanottamista helpoksi.</p>		
Asiasanat perhehoito, huostaanotto, sijoitus, sijaishuolto, biologiset vanhemmat, vanhempien tukeminen, asiakassuunnitelma		

Abstract

Author(s) Karjalainen Heta Turunen Nora	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2019
	Number of pages 38	
Title of publication Title Support for parents during child's foster care placement. A Narrative literature review.		
Name of Degree Bachelor of social services.		
Abstract <p>The literature review is about the support that has been offered to biological parents during and after their child's foster care placement. The review shows what kind of support has been offered to families, what they think about it and how they got the information of available support. The main objective of the literature review is to get the information of biological parent's experiences and this way to develop the whole foster care process into smoother and easier for the parents.</p> <p>The material and data for the literature review are gathered from seven master's theses written between years 2010 and 2019.</p> <p>The literature review includes accounts of foster care placement, caring and raising at foster care, family foster care, transfer of guardianship and also phases of crisis during placement or transfer of guardianship.</p> <p>The main results show that offered support is usually financial support, social guidance, other counselling, advice and counselling for parenthood and redirecting to other services. These things are important to biological parents and it shows especially while planning and accomplishing reuniting of the families. Also communication and cooperation between social workers and family is important. The literature review shows that parents are frustrated and dissatisfied with the bureaucracy of social services and employee turnovers. The support doesn't confront correctly or on time with the clients and the documents can be invalid.</p>		
Keywords Family foster care, foster care, parents, placement, support, transfer of guardianship		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	2
2.1	Tavoite ja tarkoitus	2
2.2	Kohdeorganisaation kuvaus	2
3	SIJAISHUOLTO, PERHEHOITO JA HUOSTAANOTTO	4
3.1	Lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon.....	4
3.2	Lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen sijaishuoltona	5
3.3	Perhehoito	5
3.4	Huostaanotto lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.....	6
4	VANHEMPIEN TUKEMINEN LAPSEN HUOSTAANOTON JA SIOITUKSEN AIKANA	9
4.1	Lapsen huostaanoton ja sijoituksen aiheuttama kriisi.....	9
4.2	Lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset osana tukea	11
5	TOIMINTAMALLEJA JA PROJEKTEJA VANHEMMUUDEN TUEKSI	14
5.1	Voimaperheet -toimintamalli.....	14
5.2	Vanhemmat lapsineen perheleirillä	15
5.3	VOIKUKKIA –toiminta	17
5.4	SyTy! - hanke	18
6	KIRJALLISUUSKATSAUS OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄNÄ.....	20
6.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä.....	20
6.2	Aineiston hankinta ja rajaus	21
6.3	Aineiston analysointi.....	24
7	TULOKSET.....	26
7.1	Vuorovaikutuksen merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta 26	
7.2	Järjestelmän ja resurssien merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta	27
7.3	Ympäristön merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta	29
8	OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	30
8.1	Tulosten tarkastelu	30
8.2	Luotettavuus ja eettisyys	31
8.3	Jatkokehittämissuhteet	32
	LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2018, 3) raportti kertoo, että vuonna 2017 kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli 17956 lasta ja nuorta. Heistä 4081 oli kiireellisesti sijoitettuja eli yhteensä 0,4 prosenttia väestön 0-17-vuotiaista. Huostassa oli 10526 lasta ja nuorta, eli prosentti väestön 0-17-vuotiaista lapsista, avohuollon asiakkaana puolestaan 55884 lasta ja nuorta eli 4,5 prosenttia 0-20-vuotiaista. Vuoden 2017 joulukuun viimeisenä päivänä huostassa olleista 8962 lapsesta 56 prosenttia oli perhehoidossa, heistä 678 eli 13 prosenttia oli sijoitettuna sukulais- tai läheisperheeseen. Ammatilliseen perhekotihoitoon oli sijoitettuna 13 prosenttia ja laitoksiin 26 prosenttia lapsista ja nuorista. Vuonna 2012 voimaan tulleen lastensuojelulain (417/2007) muutosten mukaan sijaishuolto tulisi ensisijaisesti järjestää perhehoidossa, minkä jälkeen perhesijoitusten määrä onkin kasvanut. Kuitenkin maakuntien välillä on huomattavissa eroja sijoituspaikkojen käytössä. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla huostaanotetuista lapsista perhehoitoon sijoitettujen lasten osuus oli 76 prosenttia, kun taas Uudellamaalla huostaanotetuista lapsista perhehoitoon oli sijoitettu alle puolet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018, 5.)

Tässä opinnäytetyössä selvitämme narratiivisen eli kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, minkälaista tukea biologiset vanhemmat ovat saaneet lapsen sijoitus- ja huostaanotto prosessin aikana. Lisäksi tarkastelemme, miten he ovat kokeneet saamansa tuen ja miten heitä on erilaisista tukitoimista informoitu. Olemme molemmat työskennelleet jonkin verran lastensuojelun piirissä, joten aihe kiinnosti meitä henkilökohtaisesti. Oma kokemuksemme työskentelyyn osallistujina on, että sijoituksessa olevien lasten biologisten vanhempien toiveet ja ajatukset jäävät usein monien syiden takia taka-alalle, tai niitä ei oteta edes huomioon. Halusimme siis opinnäytetyön avulla paneutua tarkemmin aiemmin tekemiimme havaintoihin läpikäymällä jo olemassa olevia tutkimuksia aiheesta ja tekemällä niiden pohjalta yhteenvetoa. Tarkastelemme siis aihetta ensisijaisesti biologisten vanhempien näkökulmasta ja huomioimme yhteenvetoa ja kehitysehdotuksia tehdessämme myös heidän esiin nostamiaan ajatuksia aiheesta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kokemuksia heidän saamastaan tuesta omaan vanhemmuuteensa lapsen sijoitus- ja huostaanotto-prosessin aikana. Kirjallisuuskatsauksella tehdään koostetta siitä, mitä on tähän mennessä saatu selville vanhempien saamasta tuesta. Tarkoituksena on tutkimuksista nousevan tiedon kautta kehittää sijoitus- ja huostaanotto-prosessia biologisten vanhempien kannalta sujuvammaksi ja helpommaksi.

Tutkimuskysymykset, joihin tässä opinnäytetyössä etsitään vastauksia ovat seuraavanlaiset:

1. Minkälaisia kokemuksia huostaanotettujen lasten vanhemmilla on huostaanotto- ja sijoitusprosessin aikana saamastaan tuesta?
2. Minkälaista tukea he ovat saaneet ja kuinka heitä on informoitu heille kuuluvista tukimuodoista?

2.2 Kohdeorganisaation kuvaus

Opinnäytetyö tehtiin Helsingin lastensuojelun perhehoitoon. Palvelu on tarkoitettu helsinkiläisille, siitä vastaa itse perhehoito. Sosiaali- ja terveysministeriö asettaa palvelulle reunaehdot. Perhehoitoon liittyy myös muita palveluita, kuten tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta, sekä lyhytaikaiset sijoitukset vastaanottoperheisiin. Sijoituksen sosiaalityön asiakkaina ovat huostaan otetut lapset ja nuoret, jotka ovat sijoitettuna sijaisperheeseen, ammatilliseen perhekotiin tai lastensuojelulaitokseen. (Helsingin Kaupunki, Sosiaali- ja terveystalvet 2019.)

Perhehoidon tavoitteena on tarjota lapselle yksilöllistä huolenpitoa ja hoitoa pitkäaikaisia ihmissuhteita sekä turvallinen koti ja kasvuympäristö. Sijoituksen aikana lapsella on oikeus pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin ja sijaisperheet tekevät yhteistyötä syntymävanhempien ja eri viranomaisten kanssa. Lapsi kuitenkin tarvitsee apua muodostaakseen korvaavan kiintymys- ja vuorovaikutussuhteen sekä luottamuksen häntä hoitaviin aikuisiin. (Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveystalvet 2019.)

Pitkäaikaisen perhehoidon sosiaalityöntekijä toimii sijoitetun lapsen, sijaisperheen sekä lapsen vanhempien tukijana. Perhesijoitus on voimassa toistaiseksi ja lapsen ja hänen vanhempiensa tilannetta arvioidaan säännöllisesti asiakassuunnitelmanneuvotteluissa. (Helsingin kaupunki, Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut 2019.)

Opinnäytetyö täydentää Helsingin perhehoidon tiedonkeruuta palvelun ja kehittämisen parantamiseksi. Kyseessä on siis opinnäytetyö, ei tilattu tutkimus.

3 SIJAISHUOLTO, PERHEHOITO JA HUOSTAANOTTO

3.1 Lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon

Lapsi voidaan avohuollon tukitoimena sijoittaa yhdessä vanhempien, huoltajan tai muun hänen kasvatuksestaan ja hoidostaan vastaavan henkilön kanssa tuen tarvetta arvioivaan tai kuntouttavaan perhehoitoon tai laitoshoitoon. Lapsi voidaan sijoittaa myös yksin, mikäli se on lapsen edun mukaista esimerkiksi vanhemman sairastuessa tai lapsen tarvitessa kuntoutusta tai erityisen tuen tarpeen arviointia. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus on vapaaehtoinen, jolloin vanhempien tai huoltajan oikeudet eivät rajoitu. Tämä tarkoittaa sitä, että sijoitus voidaan päättää milloin tahansa vanhempien tai huoltajan niin halutessa. (Taskinen 2010, 72-73.)

Sijoitusta suunnitellessa tulee kuulla myös lasta, 12-vuotta täyttänyttä lasta ei voida sijoittaa yksin, mikäli hän ei suostu siihen. Sijoitukselle tulee määritellä tavoitteet sekä kesto. Lapsen ollessa yksin sijoitettuna arvioidaan sijoituksen tarvetta kolmen kuukauden välein. Kun sijoitus päättyy, lapsi palaa huoltajansa luokse. (Taskinen 2010, 72-73.)

Lastensuojelulain (417/2007, 2§) mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, ja heidän tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Taskinen (2010, 76) kertoo tekstissään, että mikäli lapsi on välittömässä vaarassa esimerkiksi vanhempien tai muun huoltajan humalatilán tai väkivallan vuoksi tai hänen vanhempansa ovat estyneet hoitamasta lasta esimerkiksi onnettomuuden takia, voidaan lapsi sijoittaa kiireellisesti. Onnettomuustilanteessa pyritään löytämään sijoituspaikka lapsen lähipiiristä, mutta lasta uhkaavissa vaaratilanteissa sijoituspaikkana on perhehoito tai laitoshoido. Myös lapsen oma toiminta, kuten päihteiden käyttö, aggressiivisuus tai lapsen luvattoman maasta pois viemisen uhka, voivat olla syitä kiireelliseen sijoitukseen.

Kiireellistä sijoitusta valmistellessa tulee kuulla lasta sekä hänen vanhempiaan, huoltajaansa tai muuta kasvatuksesta ja hoidosta vastaavaa henkilöä. Sijoituksen aikana vanhempien oikeuksia voidaan rajoittaa, jolloin sosiaalitoimi voi päättää lapsen olinpaikkaan, hoitoon, valvontaan ja terveydenhuoltoon liittyvistä asioista. (Taskinen 2010, 81.) Kiireellinen sijoitus voidaan päättää jo muutamankin päivän kuluttua, kuitenkin viimeistään 30 päivän kuluttua, jos lapsen ja perheen turvallisuus voidaan taata avohuollon tukitoimilla. Mikäli lapsen tilanne ei ole muuttunut sijoituksen aikana, on alettava valmistella huostaanottoa. Tällöin sijoitusta voidaan jatkaa vielä toiset 30 päivää.

(Taskinen 2010, 82.) Lapsensijoittamista yksin avohuollon tukitoimena ei tulisi käyttää pitempikestoisesti tilanteissa, joissa lapsi ei vanhemmista tai muista huoltajista johtuvista syistä voi palata kotiin. Mikäli lapsen tilanne näyttäytyy sellaisena, että lapsi ei voi pitkään aikaan palata kotiin, on selvitettävä huostaanoton ja sijaishuollon edellytykset. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2007a.)

3.2 Lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen sijaishuoltona

Sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulakiin (417/2007, 37§) perustuvaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin lapsen kotona. Saastamoisen (2010, 103) mukaan sijaishuolto paikaksi voidaan valita esimerkiksi perhehoito, laitoshoido, ammatillinen perhekoti tai vastaanottokoti. Sijaishuolto paikkaa valitessa tulee kiinnittää huomiota sijoituksen taustalla oleviin syihin, lapsen tai nuoren tuen tarpeisiin, hoidon jatkuvuuteen, koulun sekä harrastusten ja sisarus- ja muiden läheissuhteiden ylläpitämiseen. Lasta tai nuorta sekä hänen perhettään tulisi kuulla, heidän kanssaan tulisi tehdä yhteistyötä sijaishuolto paikkaa valitessa sekä myöhemminkin sijoituksen aikana. (Saastamoisen 2010, 103.) Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan tai tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaanottama lapsi. Sijaishuolto tarkoittaa siis eri asiaa kuin sijoitus, joka on tehty avohuollon tukitoimenpiteenä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007b.)

Helsingin kaupungin (2019) sijoituksen sosiaalityön mukaan huostaan otettujen lasten asiakkuuden siirtyessä avohuollosta sijaishuoltoon järjestetään siirtoneuvottelu. Siinä tehdään viralliset päätökset ja sopimukset lapsen siirtymisestä sijaishuolto paikkaansa ja lapsen vastuusosiaalityöntekijä vaihtuu. Avohuollon vastuusosiaalityöntekijä on siinä kohtaa koonnut hakemuksen, jonka pohjalta tehdään arvio siitä, siirtykö lapsi sijaisperheeseen vai lastensuojelulaitokseen. Itse siirtymävaihetta hoitaa niin kutsuttu asiakasohjausryhmä, joka muun muassa valvoo sekä kaupungin omia, että muualta ostettavia lastensuojelulaitoksia ja ammatillisia perhekoteja.

3.3 Perhehoito

Perhehoito tarkoittaa lapsen osa- tai ympärivuorokautista hoitoa tai muuta huolenpitoa ja kasvatusta yksityiskodissa joko niin, että lapsi asuu perhehoitajan kotona tai hoito tapahtuu hoidettavan kotona. Perhehoito antaa lapselle mahdollisuuden kodinomaiseen

hoitoon ja edistää sekä perusturvallisuutta että läheisten ihmissuhteiden ylläpitämistä ja sosiaalista kehitystä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2007c.) Perhehoito on huostaanotetulle tai kiireellisesti sijoitetulle lapselle ensisijainen sijaishuollon muoto, johon pyritään, mikäli se on lapsen edun mukaista. Sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee huomioida lapsen kokonaistilanne sekä hänelle että hänen perheelleen ja sijaishuoltopaikalle annettavine tukimuotoineen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitost 2007b.)

Perhehoitoa voi järjestää myös ammatillisessa perhekodissa tai ostopalveluna palveluntuottajan perheessä. Perhehoitaja tekee kunnan kanssa sopimuksen lapsen hoidosta, ja sosiaalitoimen on järjestettävä perhehoidon toteuttajille tarvittavaa valmennusta ja koulutusta sekä tukea. (Taskinen 2010, 127.)

Valkonen ja Janhunen (2016, 55) toteavat tutkimuskatsauksessaan, että perhehoito mahdollistaa sijoituksen myötä tulevaan muutokseen lapselle tai nuorelle hänen tarvitseman tuen saamisen ja riittävän pysyvien, turvallisten sekä luotettavien aikuisten läsnäolon. Onnistunut sijoittaminen perhehoitoon voi parantaa vaikeasti traumatisoituneiden lasten tai nuorten resilienssikykyä eli yksilön tai yhteisön kykyä sopeutua ja toimia vaikeuksista huolimatta. Se voi myös ehkäistä perimältään alttiiden tyttöjen masennusoireita sekä käytöshäiriöitä. Valkosen ym (2016, 56) mukaan perhehoitoon sijoittaminen tukee myös lapsen tai nuoren päämäärätietoisuutta, koulutushalukkuutta, tulevaisuuteen suuntautumista, yhteisöllisyyttä ja sosiaalisuutta. Lisäksi perhehoitoon sijoitetut lapset ja nuoret kokevat voivansa vaikuttaa asioihin, ja heillä on harrastuksia.

3.4 Huostaanotto lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi

Lastensuojelulain (417/2007, 40§) mukaan lapsi on otettava huostaan ja järjestettävä sijaishuolto, mikäli lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa havaitut puutteet uhkaavat vakavasti vaarantaa kasvua tai kehitystä tai jos lapsi itse vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään päihteidenkäytöllä tai muulla toiminnalla.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman Lastensuojelun käsikirjan (2007c) mukaan huostaanotto on viimesijainen keino turvata lapsen kasvuolosuhteet. Huostaanottoa aletaan valmistella, mikäli avohuollon tukitoimet on todettu sopimattomiksi tai riittämättömiksi tai sijaishuollon on todettu olevan monilta osin kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta lapsen edun mukaista. Kaikkien lastensuojelulain (417/2007,40§) sekä muiden huostaanoton kriteereiden tulee täyttyä, jotta huostaanotto voidaan toteuttaa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen käytös tai puutteet kasvuolosuhteissa eivät ole yksistään

peruste huostaanotolle, vaan lapsen kokonaisvaltaisen tilanteen täytyy arvioinnin jälkeen täyttää annetut kriteerit. Huostaanottoa valmistellessa tulisi kuulla lasta sekä hänen huoltajiaan ja varmistua siitä, että kaikki keinot perheen auttamiseksi on käytetty. Arvioinnin tulee kuitenkin olla lapsilähtöistä ja painottua lapsen näkökulmaan. Huostaanottopäätöksen jälkeen perheen asiakkuus siirtyy avohuollosta sijaishuoltoon. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007c.)

Vuonna 2013-2015 tehtiin osana Lastensuojelun kehittämis- ja tutkimushanketta erillinen huostaanottoa käsittelevä tutkimus. HuosTa-hanke toteutettiin kahdeksassa kunnassa, yhdessä kolmen sosiaalialan osaamiskeskuksen sekä kahden yliopiston kanssa, siihen vastasi yhteensä 116 työntekijää. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen ja Rajala 2016, 6.) Heinon ym. (2016, 67-75) laatiman HuosTa-hankkeen raportin päätutkimustuloksista käy ilmi tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet huostaanottopäätökseen.

Heinon ym. (2016, 67-75) mukaan lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle vaikutti 33 prosentissa tapauksista vanhempien asumiseen liittyvät tekijät ja 26 prosentissa taloudelliseen tilanteeseen liittyvät tekijät. Vanhemman fyysinen sairaus esiintyi 27 prosentissa tapauksista, vanhemman toiminnan ohjauksen vaikeudet 46 prosentissa tapauksista. Vanhemman mielenterveysongelmat puolestaan vaikuttivat 60 prosentissa tapauksista, heidän alkoholin käyttönsä vaikutti paljon 26 prosentissa tapauksista. Muut päihdeongelmat näkyivät joka viidennessä perheessä (22 %), 14 prosentissa perheistä ne vaikuttivat huomattavasti. Lapsen pahoinpitely tai sen epäily vaikutti painavasti 14 prosentissa perheistä.

Suuri osa (89 %) tutkimuksen kattavista lapsista asui perheessä, jossa vanhemmat olivat uupuneita ja jaksamattomia, se vaikutti huomattavasti hieman yli puoleen (58 %) tapauksista. Tarpeisiin vastaamaton kasvatustyyli vaikutti huomattavasti lähes joka toiseen tapaukseen, kolmella neljästä (75 %) perheestä sijoitukseen vaikutti vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus vastata lapsen tarpeisiin ikäkauteen sopivalla tavalla. Myös lapsen hoidon laiminlyönti näkyi isona taustatekijänä joka viidennellä (18 %).

Uusperheiden väliset ristiriidat tai vuorovaikutusongelmat tulivat esiin 76 prosentissa kaikista perheistä, mutta erityisen paljon ne vaikuttivat 50 prosentissa. Lähes joka toisen (48%) lapsen perheessä esiintyy jonkin verran väkivaltaa ja joka neljännessä perheessä sitä oli huomattavasti. Huoltoriitoja esiintyi 23 prosentissa perheistä.

Lapsen fyysinen tai neurologinen sairaus vaikutti paljon 18 prosentissa tapauksista, vaikka sairauksia esiintyi joka kolmannella lapsella (32%). Ristiriitoja vanhempien kanssa esiintyi jopa 71 prosentilla lapsista, 49 prosentilla lapsista niitä oli paljon. Identiteetin rakentumiseen liittyvät tekijät nousivat esiin 35 prosentilla, joka neljännessä lapsella oli

vaikeuksia vertaissuhteisiin kiinnittymisessä. Joka kolmannella (37 %) lapsella esiintyi psyykkistä oireilua, 40 prosentissa tapauksista esiintyi lapsella väkivaltaisuutta.

Väkivaltaisuus vaikutti 18 prosentilla lapsista paljon sijoituspäätökseen. Alkoholinkäyttö vaikutti runsaasti 14 prosentissa kaikista tapauksista ja muut päihteet 13 prosentissa.

Lähes joka toisella (47 %) lapsista ja nuorista oli ongelmia koulunkäynnin kanssa. (Heino ym. 2016, 67-75).

4 VANHEMPIEN TUKEMINEN LAPSEN HUOSTAANOTON JA SIJOITUKSEN AIKANA

4.1 Lapsen huostaanoton ja sijoituksen aiheuttama kriisi

Saastamoisen (2010, 139-140) mukaan vanhemmilla on tärkeä rooli lapsen sopeutumisessa sijoitukseen. Vaikka lapsi siirtyisi sijaishuoltoon, ei vanhemmuus pääty, joten myös vanhemmat tarvitsevat tukea. Vanhemmat saattavat kokea alemmuudentunnetta, syyllisyyttä, häpeää sekä mustasukkaisuutta, ja tapaamiset lapsen kanssa voivat aiheuttaa voimakkaita tunnereaktioita. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen tukemisen lisäksi on tärkeää auttaa vanhempia ymmärtämään kokonaiskuva sekä ymmärtämään tilannetta myös lapsen kannalta.

Lapsen huostaanotto ja sijoitus aiheuttavat aina vakavan kriisin niin lapselle kuin hänen vanhemmilleenkin. Kun lapsi siirtyy sijaisperheeseen, jäävät vanhemmat helposti ilman tukea omassa kriisissään. Heidän voi olla vaikea ottaa vastaan apua sosiaalityöntekijöiltä, jotka ovat olleet tekemässä sijoituspäätöstä ja mahdollisesti joutuneet toimimaan rajaavasti suhteessa lapsen ja vanhemman väliseen yhteydenpitoon. (Mantila, Mikkola & Väinölä 2008, 64.)

Useimmat kriisin kohdanneet käyvät läpi hyvin samanlaisia vaiheita, siksi onkin mahdollista puhua kriisin neljästä eri vaiheesta: Vaiheet jaotellaan shokki-, reaktio-, käsittely- ja uudelleen suuntautumisen vaiheisiin (Suomen mielenterveysseura 2019). Mantila, Mikkonen ja Väinölä (2008, 64) huomauttavat, että sosiaalityöntekijän on tärkeää muistaa, että vanhempi on usein akuutissa kriisissä silloin, kun sijoitukseen liittyvistä asioista sovitaan, eikä siitä johtuen kykene kuulemaan tai ymmärtämään, mitä hänelle silloin kerrotaan. Kriisin shokkivaiheelle tyypillistä on havainnointikyvyn kapeneminen sekä epätodellisuuden ja ulkopuolisuuden tuntemusten kokeminen. Reaktiovaiheessa herää voimakkaisiin tunteisiin liittyvät itsensä ja toisten syyttely, jota saattaa seurata eristäytyminen ja mahdollisten päihteiden käytön lisääntyminen. Vanhemmat tarvitsevat tässä kohtaa tukea, jotta pääsevät eteenpäin suremaan menetystä ja käsittelemään siihen liittyviä muita tunteita (KUVA 1). Vain sitä kautta he pystyvät etenemään suotuisasti kohti tapahtuneen hyväksymistä ja sen kanssa sovussa elämistä. (Mantila ym. 2008, 65-66.)

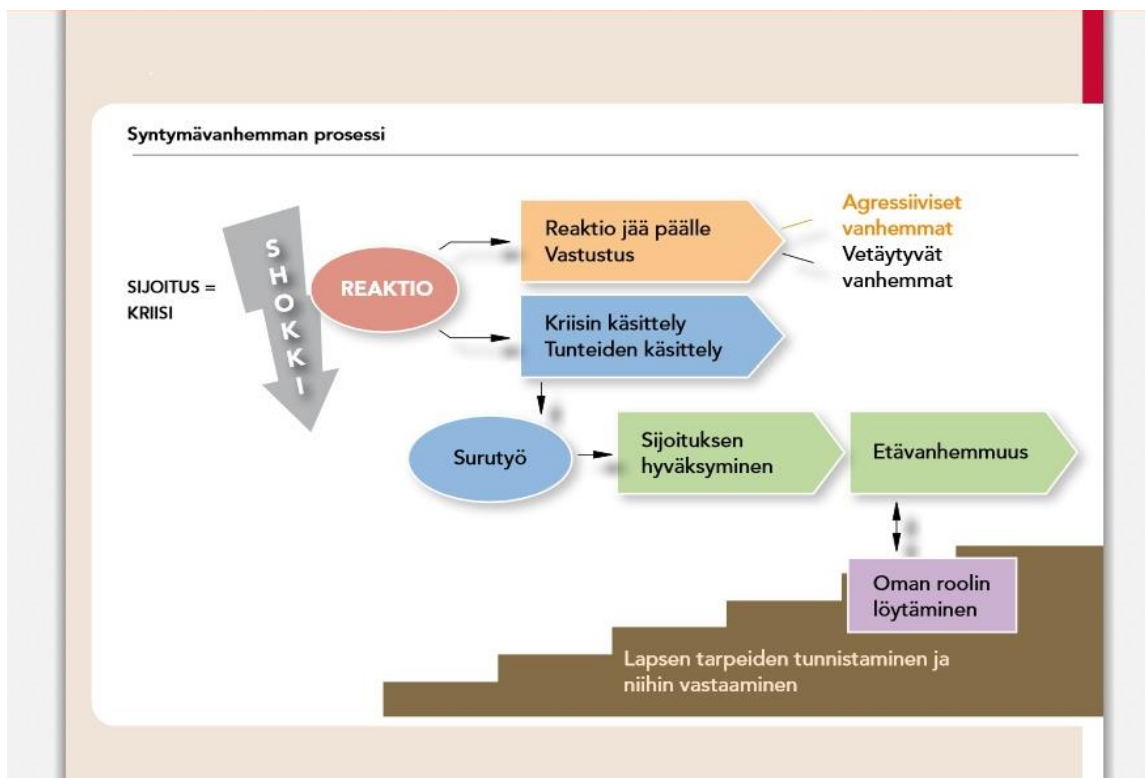
Mantilan ym. (2008, 64) mukaan joissain tapauksissa vanhemmat voivat jumiutua reaktiovaiheeseen ja he reagoivat joko vastustamalla sijoitusta aktiivisesti näin kuormittamalla sekä työntekijöitä että sijaisvanhempia, tai vetäytyvät yhteistyöstä ja yhteydenpidosta lapsen kanssa. Vetäytymällä vanhempi ei kuitenkaan tarkoita, että

haluaisi unohtaa lapsensa, vaan hän saattaa kokea tilanteen ja yhteydenpidon lapseen itselleen liian kipeänä asiana.

Syntymävanhempien saamalla tuella ja avulla kriisin työstämiseen voi olla merkittäviä vaikutuksia sijoituksen onnistumisen kannalta. Sijoitusta vastustava tai yhteistyöstä vetäytyvä vanhempi saattaa vaikuttaa lapsen tuntemaan vapauteen kiinnittyä uuteen perheeseen ja sijaisvanhemiinsa. Lisäksi he saattavat kuormittaa sijaisvanhempia kohtuuttomalla tavalla, mikä voi johtaa sijoituksen katkeamiseen. (Mantila ym. 2008, 66.)

Mantila ym. (2008, 66) kertovat yksilöllisen tuen lisäksi vanhempien usein tarvitsevan myös vertaisryhmän tukea. Monet vertaisryhmään osallistuneet ovat kertoneet saaneensa ryhmässä helpotusta niihin syyllisyyden, häpeän ja voimattomuuden tunteisiinsa, joita eivät ole voineet missään sitä ennen jakaa. Kuulluksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi tuleminen on ollut monille epäonnistuneen vanhemman taakkaa kantaneelle omaa ihmisarvoa palauttava ja voimaannuttava kokemus. Vaikka monien vanhempien omaan hoitoon liittyy ryhmiä, ei niissä kuitenkaan haluta käsitellä sijoitukseen liittyviä häpeän tunteita.

Mantila ym. (2008) kuvaavat syntymävanhemman prosessia ja sijoituskriisin vaihtoehtoisia polkuja Lastensuojelun perhehoidon työkirjassa kaavion avulla. Siinä kriisin vaiheet nojautuvat Cullbergin kriisiteoriaan. Kaaviossa sijoitusta seuraa shokkivaihe ja reaktiovaihe. (Kuva 1.)

KUVA 1. Syntymävanhemman prosessi. Mantila, Mikkola & Väinölä 2008, 65.

Lastensuojelulain (417/2007, 30§) mukaan huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveydenhuollon kanssa. Vanhempien kuntoutumisen tukeminen on keskeinen osa lapsen sijaishuoltoa ja vanhempia on kannustettava kuntouttavien palvelujen ja tuen piiriin. Vanhempien tukeminen on nähtävä lapsen edun ja onnistuneen sijoituksen toteutumisen näkökulmasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018d.)

4.2 Lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset osana tukea

Yhtenä vahvana tukimuotona sijaishuollossa biologisille vanhemmille toimii lasten ja vanhempien väliset tapaamiset. Lain mukaan (190/2019) lapsella on oikeus tavata ja pitää yhteyttä vanhempaansa, jonka luona ei asu. Lisäksi hänellä on oikeus tavata sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä sekä pitää heihin yhteyttä esimerkiksi puhelimitse. Saastamoisen (2010, 138) mukaan sosiaalihuollon toimielimen sekä sijaishuollon

henkilöstön tulee tukea ja edistää lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpitoa, mikäli yhteydenpito ei vaaranna lapsen kasvua ja kehitystä tai terveyttä.

Lapsen ja vanhemman välisiä valvottuja tapaamisia tulee harkita silloin, jos lapsen ja vanhemman väliseen tapaamiseen liittyy lapseen kohdistuvaa uhkaa ja erityistä huolta. Huostaanottoon johtaneet syyt määrittelevät myös sijoituksen aikaista yhteydenpitoa vanhemman ja lapsen välillä. Brummerin ja Enckellin mukaan (2005, 247) lapsi on voinut traumatisoitua fyysisten, psyykkisten tai molempien syiden kautta. Fyysiset syyt ovat, että lapsi on kokenut häneen kohdistunutta väkivaltaa tai kaltoinkohtelua. Psyykinen turvallisuus puolestaan on vaarantunut esimerkiksi silloin, jos lapsi on joutunut näkemään vanhempien välistä väkivaltaa. Lapsi voi traumatisoitua molempien syiden perusteella tai niiden yhteisvaikutuksella. Traumalla tarkoitetaan ensinnäkin psyykkistä, väkivaltaista shokkia, toiseksi psyykkistä haavoittumista ja kolmanneksi psyykkisen trauman vaikutusta koko psyykkiseen organisaatioon (Brummer & Enckell 2005, 247).

Perhehoidon keskeinen toimintaa ohjaava paradigma on lapsen tarve turvalliseen kiintymykseen. Sijoitettujen lasten kiintymyssuhde on usein vaurioitunut vanhemman mielenterveysongelmien ja/ tai päihteidenkäytön vuoksi. Tapaamisten valvonta on tarpeen myös niissä tapauksissa, joissa vanhempi ei kykene tarjoamaan lapselle turvallista yhdessäoloa puutteellisen tai puuttuvan kiintymyssuhteen vuoksi. Silloin tapaamisiin ei liity varsinaista uhkaa tai huolta lapsen kannalta, vaan lapsi ei ole tavannut vanhempansa lainkaan aiemmin tai yhteydenpito on ollut erittäin vähäistä. Tilanteen taustalla voi olla vanhempien välisiä ristiriitoja tai lähivanhemman negatiivinen myötävaikuttaminen lapseen. Valvotut tapaamiset ovat käytössä myös tilanteissa, joissa on pelättävissä, että lapsi viedään luvatta pois maasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007e.) Jos vanhemman ja lapsen tapaamiset eivät toteudu tavalliseen tapaan etävanhemman kotioloissa, niin tapaamiset voidaan järjestää perustellusta syystä eriasteisesti valvottuina (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2007e.)

Vilénin (2017, 5) mukaan valvotuissa tapaamisissa työntekijä on koko ajan läsnä ja seuraa tapaamisen kulkua. Valvottujen tapaamisten sisältöä ei ole tarkkaan määritelty. Tuetuissa tapaamisissa työntekijä on läsnä ja tarvittaessa apuna, mutta ei aktiivisesti arvioi tapaamisen kulkua tai ole tukena vuorovaikutuksessa. Tapaamisesta tehdään yleensä kirjallinen arvio, jossa ei kuitenkaan välttämättä arvioida kattavasti vuorovaikutusta. Työntekijän ei tarvitse olla koko ajan paikalla tuetuissa tapaamisissa.

Ohjaavassa tapaamisessa työntekijä aktiivisesti ohjaa, neuvoa ja opastaa vanhempaa vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Tapaamisille on sovittu etukäteen tavoitteet, jotka olisi tarkoitus saavuttaa ohjauksen avulla. (Vilén 2017, 5.)

Arvioivissa tapaamisissa vähintään yksi työntekijä on koko ajan läsnä tehden tarkan arvioinnin vuorovaikutuksen eri osa-alueista. Arviointi tukee sekä sosiaalityöntekijän tekemiä päätöksiä että auttaa tapaamisten ohjaamisessa sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa ja halutun muutoksen saavuttamisessa.

Tapaamisia voidaan arvioida ja ohjata erikseen sitä varten suunnitellussa tilassa tai lapsen luonnollisessa toimintaympäristössä, kuten esimerkiksi leikkipuistossa tai vanhemman kotona. On tärkeää, että tapaamisia arvioi henkilö, joka on perehtynyt riittävästi lapsen tarpeisiin sekä kokemusmaailmaan ja tietää riittävästi tapaamisessa läsnäolevien lasten ikätasoon kuuluvista seikoista sekä osaa tunnistaa lapsen toiminnassa mahdollisesti huolta aiheuttavia tekijöitä. (Vilén 2017, 5.)

5 TOIMINTAMALLEJA JA PROJEKTEJA VANHEMMUUDEN TUEKSI

5.1 Voimaperheet -toimintamalli

Voimaperheet -toimintamalli on Turun yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksessa kehitetty menetelmä, jonka avulla pyritään tunnistamaan varhain lapsen käyttäytymisen ongelmia. Tieteelliseen näyttöön perustuva hoito-ohjelma ohjaa vanhempia internetin ja puhelimen välityksellä. Voimaperheet -toimintamallin periaatteen mukaan lapsuuden käytösongelmia on mahdollista ennaltaehkäistä ja hoitaa auttamalla vanhempia kehittämään heidän kasvatustaitojaan ja sitä kautta hallitsemaan lasten käytösongelmia. (Turun yliopisto 2014.)

Laajasalon (2017) mukaan toimintamallin kohderyhmänä ovat ensisijaisesti alakouluikäiset lapset, joilla on joko vanhemman tai ammattilaisen arvioimana esimerkiksi käyttäytymiseen, keskittymiseen tai tarkkaavaisuuteen liittyviä ongelmia. Kohdeperheet tulevat hoito-ohjelmaan mukaan lastenneuvolan kautta jo ennen koulun alkua. Hoito-ohjelma sitouttaa vanhempia toimimaan ohjelman mukaisesti sen keston ajan ja edellyttää riittävää suomen kielen taitoa. Voimaperheet -toimintamalli mahdollistaa ennaltaehkäisevien mielenterveyspalvelujen kohdentamisen asiakaslähtöisesti ajasta ja paikasta riippumatta. Lisäksi menetelmä toimii digitaalisesti, mikä vaikuttaa siihen, että perheiden leimautuminen ns. ongelmaperheiksi, on vähäisempää.

Perheet tulevat mukaan toimintamalliin lastenneuvolassa tehdyn kyselylomakkeen myötä. Kyselylomake kartoittaa lapsen terveydentilaa, käyttäytymistä, mielialaa ja perheen hyvinvointia. Toimintamalliin kuuluva hoito-ohjelma kestää noin 3-4 kuukautta. Hoito-ohjelma sisältää 11 teemaviikkoa, joiden aikana vanhemmat harjoittelevat perheohjaajan avustuksella vanhemmuuden taitoja. Jokaiseen viikkoon sisältyy myös ohjaajan kanssa käytävä puhelinkeskustelu ja lopuksi myös seurantapuhelu. Perheohjaaja on koulutettu terveydenhuollon ammattihenkilö, joka tukee ohjelman aikana perheitä lapsen käytösongelmien ja muiden haasteiden kohtaamisessa. Jokaiselle perheelle laaditaan yhdessä omat henkilökohtaiset tavoitteet. Tarvittaessa ohjaaja voi konsultoida lastenpsykiatria ja ohjata myös muiden terveydenhuollon palvelujen pariin. (Laajasalo 2017.)

Vuonna 2015 Voimaperheet -toimintamallia on toteutettu hankkeena Lounais-Suomessa, jossa siihen sitoutui 43 lastenneuvolaa. Valtakunnallisesti hanke on herättänyt suurta kiinnostusta. Osana hanketta on toteutettu tutkimus päiväkoteihin ja kouluikäisten vanhemmille. Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa hankkeen soveltuvuudesta

laajemmin lapsen elinpiiriin sekä tietoa vanhempien kokemuksista menetelmän tarpeellisuudesta (Turun yliopisto, 2014.).

Yksi Voimaperheet-toimintamallista tehty tutkimus valmistui vuonna 2018. Tutkimuksen tuloksista on vuonna 2019 julkaistu artikkeli Journal of Medical Internet Research lehdessä. Tutkimuksessa verrattiin perheitä, jotka osallistuivat vanhempainohjaukseen vaikuttavuustutkimuksen aikana, perheisiin, jotka osallistuivat Voimaperheet ohjelmaan käyttöönottotutkimuksen aikana. Ristkarin, Kurkin, Suomisen, Gilbertn, Sinokkin, Kinnusen, Huttusen, McGrathn & Souranderin (2019) mukaan vanhempien tyytyväisyys sekä itse Voimaperheet-ohjelmaan että ohjelmaan sisältyvään työskentelyyn terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattihenkilöiden kanssa, säilyi erinomaisena. Myös kokemus vanhemmuustaitojen kehittymisestä ja vanhempien stressin vähenemisestä koettiin erinomaisena. Tutkimuksessa yhtenä merkittävänä seikkana nousi esiin käyttöönottovaiheen (882 perhettä) keskeyttämisprosentin lasku lähes puoleen verrattuna vaikuttavuustutkimuksen (232 perhettä) tilanteeseen. Vain 12,4 prosenttia keskeytti ohjelman sen käyttöönottovaiheessa.

Turun yliopiston tutkimuksesta tehdyn mediatiedotteen laatineen Ristkarin (2019) mukaan kaikenkaikkiaan Voimaperheet toimintamallin väestöseulontaan on tutkimuksen julkaisuhetkellä osallistunut 36600 perhettä ja vanhempainohjausohjelmaan 1500 perhettä. Voimaperheet-toimintamalli on tällä hetkellä käytössä neljällätoista eri alueella tai kaupungissa.

5.2 Vanhemmat lapsineen perheleirillä

Helsingin perhehoidossa järjestettiin perheleirejä huostaanotetuille lapsille ja heidän biologisille vanhemmilleen 1990-luvun puolivälistä lähtien, mutta ne lakkautettiin vuonna 2017 resurssien puutteen ja uuden toimintamallin valmistelun takia. Mantila, Mikkonen & Väinölä (2008, 70) kertoo, että leirien rakenteen ja sisällön kehittämiseksi tehtiin vuosien mittaan erilaisia hankkeita ja niiden suunnitteluun käytettiin paljon aikaa. Leirien tavoitteena oli sijoitetun lapsen ja tämän vanhemman välisen yhteydenpidon tukeminen turvallisessa ja virikkeellisessä ympäristössä sekä myönteisen vuorovaikutussuhteen rakentuminen. Leireille kutsuttiin sosiaalityöntekijöiden arvioiden perusteella vuosittain noin 10 perhettä. Valituksi tulleiden perheiden kuitenkin piti täyttää tietyt kriteerit. Kriteereiden mukaan lapsen perhesijoituksen oli täytynyt kestää vähintään vuoden ja lapsen tuli olla vähintään kuuden vuoden ikäinen. Lisäksi lapsella tuli olla riittävän turvallinen suhde vanhempansa, mikä edellytti olemassa olevaa yhteydenpitoa ja

yöloimia vanhemman luona jo ennen leiriä. Vanhemmalta leirille pääsy edellytti kykyä ja voimavaroja huolehtia lapsesta useamman päivän ajan sekä sitoutumista päihteettömyyteen ja yhteiseen toimintaan sekä vertaisryhmiin leirin aikana.

Leirin päiväohjelmassa painottui työntekijöiden järjestämä ja ohjaama yhteistoiminta, jonka tarkoituksena oli tukea vanhempien ja lasten välistä mielekästä ja turvallista yhdessäoloa. Osa vanhemmista tarvitsi lapsen kanssa toimimiseen tukea ja ohjausta, kun taas jotkut toivoivat enemmän aikaa vapaaseen olemiseen lapsensa kanssa. Työntekijät pyrkivät huomioimaan erilaisia tarpeita ja toiveita järjestämällä kaikille tarkoitettun toiminnan lisäksi vapaaehtoista työpajatyypistä toimintaa, kuten esimerkiksi liikuntaa tai käsillä tekemistä. Samalla vanhemmat saivat näistä vinkkejä siihen, mitä lasten kanssa voi tehdä tapaamisten yhteydessä. Pajoissa tehtiin myös ohjatusti luottamusharjoitteita ja opetettiin lapsen kuuntelevaa ja sensitiivistä hoivaamista sekä psyykkisten ja fyysisten rajojen kunnioittamista. (Mantila ym. 2008, 70-71.)

Leirit toteutettiin aluksi kahdessa eri jaksossa kesä- ja syyskuussa ja vanhemmille järjestettiin ennen leiriä sitouttavia ennakkotapaamisia. Näillä tapaamisilla he saivat myös esittää kysymyksiä ja toiveita leirin toteuttamisen suhteen. Kesäkuussa leirillä oltiin viisi vuorokautta ja syyskuussa viikonloppu perjantaista sunnuntaihin. Työntekijöitä leireillä oli perhehoidosta kuusi (sosiaalityöntekijöitä, sosiaalihoaja ja erityistyöntekijä) ja sen lisäksi yksi ulkopuolinen toiminnallisten menetelmien ohjaaja, joka vastasi mm. leireillä toteutetuista seikkailuharjoitteista. Kaikki työntekijät osallistuivat pienryhmien ohjaamiseen. (Mantila ym. 2008, 71.)

Mantila ym. (2008, 72) kertovat biologisten vanhempien vertaistukiryhmien kokoontuneen koko leiriprosessin aikana 5-6 kertaa ja koska monet leireillä olevista perheistä olivat yhden vanhemman perheitä, osanottajia ryhmässä oli kymmenestä kolmeentoista. Ryhmässä jaettavista teemoista osa nousi leirin kokemuksista; jännitettiin, kärsittiin nukkumisvaikeuksista, kamppailtiin rajaamisongelmien ja jaksamisen kanssa. Lisäksi jokaisella ryhmäkerralla oli ohjaajien valitsema isompi teema, jota kokoontumisissa työstiin. Teemavaihtoehtoja oli viisi. Ensimmäinen oli lapsen kokemusmaailmaan virittäytyminen, jossa pohdittiin mm. asioita, jotka ovat tuottaneet vanhemmalle iloa tai surua omassa lapsuudessa ja mitä vanhempi haluaa nyt antaa evääksi lapselleen. Toinen teema käsitteli lapsen verkoston hahmottamista ja jaettua vanhemmuutta. Kolmannessa pohdittiin oman lapsen erityisyyttä, eli tämän yksilöllisiä vahvuuksia, haasteita ja tunnetarpeita sekä niihin vastaamista. Neljännessä käytiin läpi jälleen jaettua vanhemmuutta, mutta tällä kertaa näkökulmaksi otettiin vanhemman omat mahdollisuudet

rakentavaan yhteistyöhön sijaisperheen kanssa. Viides teema käsitteli vanhemman omia voimavaroja ja tuen tarpeita.

Ryhmän tavoitteena oli tukea vanhemmuutta leirin aikana ja etävanhemmuutta sijoituksen jatkuessa ja antaa vanhemmille mahdollisuus vertaisuuden löytämiseen.

Ryhmätyöskentelyssä painotettiin, että kukin vanhemmista työskenteli ryhmässä ensisijaisesti itseään ja omaa vanhemmuutta varten. Vanhemmille haluttiin antaa mahdollisuus työstää ja jäsentää omaa henkilökohtaista tilannettaan ja jakaa kokemuksia toisten kanssa. Toiminnallisten ja taideterapeuttisten menetelmien käytön todettiin palvelevan hyvin näitä tavoitteita. Esimerkiksi kuvallisen ilmaisun menetelmät, kuten kuvan tekeminen, toi asioita näkyväksi, mutta mahdollisti myös etäisyyden säätelyn. Lisäksi kuvasta puhuminen oli monille helpompaa kuin itsestään suoraan kertominen. Työskentelyssä asiakkaita ohjattiin näkemään omaa vastuutaan ja mahdollisuuksiaan rakentavaan toimintaan ja autettiin heitä selkiyttämään omaa rooliaan etävanhempana. Vertaistukiryhmässä toimi kaksi ohjaajaa, joista ainakin toisella oli aiempaa kokemusta ryhmien ohjaamisesta. Hankkeiden aikana toteutettujen ryhmien ohjaamisesta on vastannut taideterapeutti-sosiaalityöntekijä yhdessä työparin kanssa. (Mantila ym. 2008, 71-73.) Monille vanhemmille ryhmä oli ensimmäinen mahdollisuus tavata toisia lapsen huostaanoton kokeneita vanhempia.

5.3 VOIKUKKIA –toiminta

“Huostaanoton jälkeenkin vanhemmuus VOI KUKKIA”. VOIKUKKIA-projekti aloitettiin vuonna 2006. Sen hallinnoijana ja toteuttajana toimii Kasvatus- ja perheneuvonta Ry Kasper ja toiminnan päätarkoituksena on antaa sijoitettujen lasten vanhemmille heidän tarvitsemansa apu ja tuki vanhemmuuteen ja sen kehittämiseen huostaanoton jälkeen. Heidän toiminta-ajatuksensa pohjautuu siihen, että vanhemman ei tarvitse selvittää huostaanoton aiheuttamasta kriisistä yksin, vaan hänelle pitää olla saatavilla tukea. Lisäksi tärkeänä tavoitteena on tuoda enemmän vanhempien omaa ääntä ja kokemuksia esiin, jotta oikeanlaista tukea osattaisiin tarjota. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry. & Sininauhaliitto Ry. 2015.)

VOIKUKKIA-projektissa on siis kehitetty tukemista ja vertaistukimenetelmä sijoitettujen lasten vanhemmille osana sosiaalityötä eri puolella Suomea. Reilun kymmenen vuoden ajan hanketta edistettiin muun muassa kouluttamalla sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, sekä myöhemmin myös vertaisryhmän käyneitä vanhempia ohjaajiksi. Työtä laajennettiin vähitellen yhdessä vanhempien, ohjaajien, paikallisten verkostojen ja

päättäjien kanssa yli kunta- ja sektorirajojen. Erityisen tärkeänä koko hankkeen edistämisen ja kehittämisen ajan pidettiin itse vanhempia. Heille annettiin mahdollisuus osallistua toiminnan eteenpäin viemiseen osallistumalla toiminnan ja tukimuotojen suunnitteluun sekä tuomalla näkyväksi sijoitettujen lasten ja heidän vanhempien asemaa yhteiskunnassa. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry. & Sininauhaliitto Ry. 2015.)

Vuonna 2014 vertaistukiryhmätoiminnasta kerättiin palautetta toimintaan osallistuneilta vanhemmilta. Palautteessa kysyttiin muun muassa missä maakunnassa he ovat ryhmän käyneet, mistä he saivat tiedon ryhmästä ja vierailiko kokemusasiantuntija ryhmässä. Lisäksi selvitettiin vanhemman ryhmäkokemusta ja hänen ajatuksiaan tulevaisuudesta lapsen sijoitukseen liittyen. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry. & Sininauhaliitto Ry. 2015.) Pääosin palaute oli positiivista ja vanhemmat olivat tyytyväisiä osallistumisestaan ryhmään. He kokivat ryhmän hengen hyväksi ja ryhmämuodon ja vertaistuen ylipäänsä kantavaksi voimaksi. He ilmoittivat saaneensa ryhmästä tukea ja voimia elämäänsä ja omaan jaksamiseensa. Ryhmä auttoi hahmottamaan lapsen sijoitukseen liittyvää kokonaisuutta sekä lisäämään ymmärrystä omaan, lapsen ja muiden vanhempien tilanteisiin. Vanhemmat kokivat saaneensa tukea omaan vanhemmuuteensa ja siinä kasvamiseen sekä lapsen sijoitukseen liittyvien vaikeiden tunteiden, kuten häpeän ja syyllisyyden, käsittelyyn ja vähentämiseen. Myös heidän elämäntilanteessaan tapahtui muutos parempaan joko ryhmän aikana tai heti sen jälkeen. Palautetta kerätessä havaittiin myös, että ryhmänohjaajiin ja heidän tapaansa kohdella vanhempia oltiin yleensä tyytyväisiä. Ohjaajat toimivat vanhempien mielestä osallistujia kohtaan kunnioittavasti, ystävällisesti ja tasapuolisesti. Viihtyvyyttä, luottamusta ja kunnioituksen tunnetta lisäsi myös tapaamisten hienosti hoidetut järjestelyt. (Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry. & Sininauhaliitto Ry. 2015.) Voidaan siis todeta VOIKUKKIA-toiminnan olevan tarpeellista sekä vaikuttavaa.

5.4 SyTy! - hanke

Vuonna 2016 hallitus käynnisti Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelman ja sen yhtenä tavoitteena oli muun muassa kehittää ja vahvistaa lastensuojelun työmuotoja. Muutosohjelmaan liittyen Terveyden ja hyvinvoinninlaitos järjesti syksyllä 2016 työpajoja, joiden tarkoitus oli työstää lastensuojelun uudistamistarpeita ja nämä työpajatyöskentelyt poikivat esityksen systemisestä lastensuojelun toimintamallista (SyTy –hanke). Toimintamalli perustuu Englannissa syntyneeseen nk. Hackney-malliin, josta kehitettiin Suomeen soveltuva versio. Hackney-malli kehitettiin Lontoossa ratkaisemaan siellä

kohdattuja lastensuojelun ongelmia, kuten esimerkiksi työn byrokratisoitumista, työntekijöiden vaihtuvuutta, työskentelyn tehottomuutta ja ajautumista kriisejä sammuttelevaan työotteeseen. (Aaltio & Isokuorti 2019,16-17.)

Systeemisen mallin vahva periaate on kaiken toiminnan läpäisevä systeeminen ajattelu. Tarkoitus on järjestää lastensuojelutyö tiimityöksi, jossa vastuusosiaalityöntekijä saa rinnalleen moniammatillisen tiimin. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi tiimiin kuuluu mallin mukaan toinen sosiaalityöntekijä (esimerkiksi vanhempien sosiaalityöntekijä), perheterapeutti, koordinaattori, sosiaaliohjaaja ja perhetyöntekijä. Tiimin kokoonpanon on tarkoitus olla pysyvä ja näin ollen jäsenten tulisi pystyä jakamaan yhteistä vastuuta asiakastyössä. Ajatuksena olisi, että tiimit kokoontuisivat viikoittain arvioimaan asiakastapauksia, suunnittelemaan työskentelyä ja tekemään riskien arviointia. Lisäksi tiimikokoukset auttaisivat työntekijöitä havainnoimaan omia tunteitaan ja kehittymään työntekijöinä tunnistamalla ja refleктоimalla reaktioita, joita asiakastapaukset saavat heissä aikaan. (Aaltio ym. 2019, 24-25.)

Moniammatillisesta tiimistä hyötyy työntekijöiden lisäksi lapset ja perheet, jotka saavat osaavaa tukea ja apua arkensa eri tilanteisiin. Mallin mukaan heillä myös tulisi olla aina yhteys heidän oman tilanteensa tuntevaan työntekijään, vaikka oma sosiaalityöntekijä olisikin tilapäisesti poissa (Aaltio ym. 2019, 25.)

6 KIRJALLISUUSKATSAUS OPINNÄYTETYÖN MENETELMÄNÄ

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kehittää tieteenalan teoreettista ymmärrystä ja käsitteistöä, kehittää teoriaa tai arvioida jo olemassa olevaa teoriaa. Sen avulla muodostetaan kokonaiskuva tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta ja tarkoituksena voi olla myös tunnistaa ristiriitaisuuksia tai ongelmia kirjallisuuskatsaukseen valitusta aihealueesta. Kirjallisuuskatsausta voidaan tehdä tietyn tieteenalan tutkimuskirjallisuuden perusteella tai poikkitieteellisesti eri tieteenalojen näkökulmista. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 7.)

Stoltin ym. (2015, 8) mukaan kirjallisuuskatsauksen tyylejä on useita, kuten kokonaisvaltainen katsaus, yleisluotaava katsaus ja systemaattinen, järjestelmällinen katsaus sekä eri menetelmien mukaan luokitellut katsaukset. Kolme päätyyppiä ovat kuitenkin kuvailevat katsaukset, systemaattiset katsaukset sekä määrällinen meta-analyysi ja laadullinen meta-synteesi. Kaikkiin kirjallisuuskatsauksiin, riippumatta tyylistä, kuuluu kirjallisuuden haku, arviointi, aineiston perusteella tehty synteesi ja analyysi.

Valitsimme opinnäytetyömme toteutustavaksi kuvailevan eli narratiivisen kirjallisuuskatsauksen. Kangasniemen, Utraisen, Ahosen, Pietilän, Jääskeläisen ja Liikasen (2013, 294) mukaan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kartoittaa, mitä ilmiöstä tiedetään, mitkä ovat sen keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet. Lisäksi voidaan myös tutkia ilmiöstä käytävää keskustelua, kehityssuuntia ja teoriaa sekä tunnistaa, vahvistaa tai kyseenalaistaa aiemmin tehtyjen tutkimusten esiin nostamia kysymyksiä sekä ristiriitoja ja tietoaukkoja.

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tekemiseen kuuluu neljä vaihetta, jotka ovat tutkimuskysymyksen muodostaminen, tarvittavan aineiston valitseminen, kuvailun rakentaminen ja tulosten tarkasteleminen. Nämä neljä vaihetta etenevät limittäin kirjallisuuskatsausta tehdessä. (Kangasniemi ym. 2013, 294.)

Kirjallisuuskatsauksen yksi keskeisimpiä asioita on tutkimuskysymys, joka usein on kysymysmuodossa ja tätä kysymystä voidaan tarkastella joko yhdestä tai useammasta näkökulmasta ja tasosta. Mikäli tutkittavaa ilmiötä halutaan käsitellä mahdollisimman syvällisesti, on tutkimuskysymyksen oltava riittävän tarkka ja rajattu. Kuitenkin jos ilmiötä halutaan tarkastella laajemmin useasta eri näkökulmasta, voi tutkimuskysymys tällöin olla väljemmin muodostettu. (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

6.2 Aineiston hankinta ja rajaus

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto valitaan tutkimuskysymyksen perusteella ja aineiston tulisi vastata kysymykseen mahdollisimman tarkasti, jolloin aineiston valinnassa kiinnitetään huomiota siihen, miten se täsmentää, jäsentää, kritisoi tai avaa tutkimuskysymystä (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

Olemme etsineet sopivaa aineistoa Lastensuojelun keskusliiton kirjastosta, ammattikorkeakoulujen tietokannoista sekä erilaisista muista tiedonhakuportaaleista. Sähköistä aineistoa keräsimme käyttäen seuraavia tietokantoja; Google scholar, Melinda, Theseus ja Tampub. Hakusanoina (Taulukko 1.) käytimme ”vanhemmuus* huostaanotto* perhehoito”, ”vanhemmuuden tukeminen* huostaanotto* perhehoito*” ja ”sijaishuolto* vanhemmuus* tuki*”. Rajauksena käytimme aikarajausta 2009-2019.

Valitsimme aineiston kirjallisuuskatsauksemme sen pohjalta, kuinka hyvin se otsikon ja koko tekstin perusteella vastasi asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Hylkäyssyyt otsikon perusteella olivat, että aihe ei liittynyt tutkimaamme aiheeseen biologisten vanhempien vanhemmuuden tukemisesta. Koko tekstin perusteella hylkäyssyy oli tutkimusongelmaan sopimaton näkökulma, eli huostaanoton prosessia tarkasteltiin esimerkiksi lasten, sijaisvanhempien tai sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Google Scholar antoi kaiken kaikkiaan liian laajan kattauksen materiaalia. Tätä hakusanojen antamaa materiaalia emme voineet opinnäytetyöhömme varatun ajan puitteissa käydä kokonaisuudessaan läpi ja koko materiaalin tutkiskelu ei olisi ollut tarkoituksen mukaista.

Rajasimme kirjallisuuskatsauksemme biologisten vanhempien kokemuksiin saamastaan tuesta lapsen huostaanoton aikana ja jälkeen. Olemme valinneet tarkasteltavaksi suhteellisen laajasta aineistosta kahdeksan tutkielmaa. Aineistot ovat pro gradu – tutkielmia aikaväliltä 2010-2019. (Taulukko 2.) Rajasimme aineiston niin, että se koskee erityisesti perhehoitoon sijoitettujen lasten vanhempia ja heidän kokemuksiaan huostaanotto- ja sijoitustilanteessa saamastaan tuesta sekä sitä, miten ja missä kohtaa heille on tukea tarjottu. Avaamme työssämme lyhyesti myös aiheeseen liittyviä käsitteitä, kuten esimerkiksi kiireellinen sijoitus ja sijaishuolto. Olemme avanneet myös sekä valvottujen että ohjattujen ja arvioivien tapaamisten käsitteitä, koska ne sivuavat vahvasti käsittelemäämme aihetta.

TAULUKKO 1. Tietokantakohtaisten hakujen tulokset

Hakusanat / Tietokanta	Vanhemmuus, huostaanotto, perhehoito	Vanhemmuuden tukeminen, huostaanotto, perhehoito	Sijaishuolto, vanhemmuus, tuki
Google scholar	1210	1090	2340
Melinda	17	0	32
Theseus (2010- 2019)	24	35	87
Tampub (2010- 2019)	31	33	54

TAULUKKO 2. Aineistohauista analysoitavaksi valittu relevantti aineisto

Kirjoittaja (-t) ja ilmestymisvuosi	Tutkimuksen/ julkaisun nimi	Tutkimuksen taso	Tutkimuksessa käytetty aineistonkeruutapa ja määrä
Hietala, M. 2012	Takaisin kotiin: kotiuttamismalli Lahden Lastensuojelupalveluiden sijaishuoltoon.	Opinnäytetyö, Ylempi AMK	
Kulla-Mykkänen, H. 2018	Vanhemman toiminnalliset vaihtoehdot sijaishuollon aikana.	Pro Gradu -tutkielma	Teoreettinen rewiev-tutkimus.
Lehtimäki, M. 2015	Asiakassuunnitelma sosiaalityön tukena. Tarkastelussa huostaanotettujen lasten vanhemmille laaditut asiakassuunnitelmat.	Pro Gradu -tutkielma	Laadullinen tutkimus.
Pitkänen, M. 2011	Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lasten huostaanotossa.	Tutkimus/ käytäntötutkimushanke	Käytäntötutkimus. Vanhempien haastattelut. Hankeverkoston huomiot.
Säteri, T. 2015	Sijoitettujen lasten vanhempien näkemyksiä intensiivihoidosta.	Opinnäytetyö, Ylempi AMK	Käytäntötutkimus. Vanhempien haastattelut.
Taskinen, M. 2016	Lapsen läheissuhteiden säätely sijaishuollossa.	Pro Gradu-tutkielma	Käytäntötutkimus.
Viinikainen, S. 2011	Se on hyvä, että sä koitat soittaa mulle... Mallin kehittäminen perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävään työhön.	Opinnäytetyö, Ylempi AMK.	Toimintatutkimus.

6.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnin tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen ja sen avulla tehdä mahdollisesti uusia johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. Aiemman tutkimuksen tarkastelun myötä voi löytyä uusia tulkintoja sekä näkökulmia, jotka eivät kuitenkaan muuta alkuperäistä tietoa, vaan yhdistyvät muuhun tutkimuskysymyksen kannalta olennaiseen tietoon osaksi jäsentynyttä kokonaisuutta (Kangasniemi ym. 2013, 296.)

Analysoinnin tavoitteena on luoda aineiston sisäistä vertailua, analysoida olemassa olevan tiedon vahvuuksia ja heikkouksia ja tehdä laajempia päätelmiä aineistosta. Aineiston analysoinnissa on elementtejä erilaisista laadullisista analyysimenetelmistä pyrkien synteessin luomiseen. Tutkimuskysymyksestä riippuen ilmiötä voidaan tarkastella esimerkiksi teemoittain, kategorioittain tai suhteessa kategorioihin, käsitteisiin tai teoreettiseen lähtökohtaan. Kuvailu voidaan esittää myös kronologisesti, hierarkkisesti, rakenteena tai prosessina. Valittuja tutkimuksia voidaan käsitellä myös ensin teoreettisesti ja sen jälkeen metodologisesti tai sitten erikseen teoreettisesti ja metodologisesti. Kun kuvailua esitetään tekstinä, on se aineistolähtöistä ja edellyttää sekä aineiston syvällistä tuntemista että kokonaisuuden hallintaa. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 94-96) kertovat, että laadullisen analyysin voi jaotella kolmeen eri pääluokkaan; aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen analyysiin. Valitsimme opinnäytetyömme analysointitavaksi aineistolähtöisen analysointitavan. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jolloin analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Aikaisemmillä havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla tutkittavasta aiheesta ei pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Toisaalta juuri siinä on aineistolähtöisen tutkimuksen mahdollinen ongelmakohta. Tutkijan on pysyttävä tarkkana siitä, että analyysi tapahtuu aineiston tiedonantajien ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen saattelemana.

Aineiston läpikäymisen ja raportoituun kiinnostukseen sisältyvien asioiden keräämisen jälkeen oli tarkoitus ryhtyä tekemään varsinaista analyysiä. Pohdimme eroja luokittelun, teemoittelun ja tyypittelyn välillä. Tuomen ym. (2009, 93) mukaan luokittelua pidetään yksinkertaisimpana aineiston järjestämisen muotona. Alkeellisimmillaan aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monesti jokainen luokka esiintyy aineistossa ja tämä luokiteltu aineisto esitetään taulukkona. Totesimme, että tämä tapa ei ole meille sopiva valinta tulosten analysointiin.

Teemoittelu voi käytännössä olla luokituksen kaltaista, mutta siinä painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan, jolloin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Ajatuksena on etsiä aineistoista tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä.

Tarvittaessa aineisto voidaan ennen teemojen etsimistä jakaa esimerkiksi tiedonantajien sukupuolen, iän tms. mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Teemoja muodostaessa apuna voidaan käyttää koodausta ja/tai kvantifiointia. Esimerkiksi taulukointia voidaan käyttää havainnollistamaan sitä, mitkä asiat aineistossa ovat keskeisiä ja näille keskeisille asioille mietitään yhteinen nimittäjä, eli teema. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Lähdimme tekemään analyysia perehtymällä valitsemiimme tutkimuksiin tarkemmin. Keskityimme tutkimuksissa enimmäkseen niiden tiivistelmiin, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Teimme tutkimuksista muistiinpanoja ensin käsin paperille, josta myöhemmin siirsimme ne omaan word –tiedostoon.

Kun olimme käyneet kaikki tutkimukset läpi ja tehneet niistä muistiinpanot, ryhdyimme peilaamaan muistiinpanoja tutkimuskysymyksiimme. Kysymyksissä tuotiin esille vanhempien kokemusta saamastaan tuesta ja siihen liittyen huomasimme, että kokemuksiin vaikuttivat useammat seikat. Esimerkiksi saadun tuen tuloksiin ja vaikutukseen tutkimusten mukaan vaikuttivat muun muassa työntekijöiden vaihtuvuus, vanhempien kokemus työntekijöiden kohtaamisesta ja heidän oma motivaationsa tuen vastaanottamiseen. Lisäksi tuloksiin vaikuttivat lastensuojelun järjestelmä, taloudelliset seikat ja ympäristötekijät. Kun olimme laittaneet nämä asiat allekkain muistiinpanojen kanssa, huomasimme selkeitä yhdistäviä tekijöitä, joista saimme muodostettua teemat. Yhdistimme työntekijöihin liittyvät seikat otsikon “vuorovaikutuksen merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta” alle, taloudelliset ja systeemiset asiat yhdistimme otsikon “järjestelmän ja resurssien merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta” alle. Viimeiseksi teemaksi yhdistimme kaiken ympäristöön liittyvät tuen kokemukseen vaikuttavat asiat. Seulontaa ja havaintoja tehdessämme huomasimme, että tutkimistamme aineistoista löytyi paljon asioita, joista olisi ollut myös mielenkiintoista raportoida ja jouduimme tekemään töitä sen eteen, että pysyimme valitsemiemme tutkimuskysymysten määrittelemissä rajoissa.

7 TULOKSET

7.1 Vuorovaikutuksen merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta

Kulla-Mykkäsen (2018, 62) mukaan vanhemmat voivat kokea jääneensä ilman tukea, vaikka he todellisuudessa olisivat saaneet tukea jo ennen huostaanoton toteuttamista. Tuen hakeminen on hajanaista ja se vaatii hakijalta oma-aloitteisuutta, aktiivisuutta ja vastaanottavaisuutta. Näitä voimavaroja kaikilla ei kuitenkaan yllättäen muuttuneessa elämäntilanteessa ole. Vaikka vastuu vanhempien asiakkuudesta ja sitä kautta tukemisesta on lastensuojelulla, voi tuki osittain resurssien puutteessa kohdistua pääasiassa vain lapseen ja sijaishuoltopaikkaan. Näin ollen vanhempien asiakkuus ja heidän huomioimisensa jää taka-alalle, mikä saattaa lisätä epäonnistumisen tunnetta entisestään. Sosiaalityöntekijän ammattitaidolla, asiakkaan ja työntekijän välisellä luottamussuhteella sekä työntekijän ymmärryksellä tuen tärkeydestä on suuri merkitys asiakkaan kokemukseen tuen saamisesta. Sosiaalityöntekijän oikeudenmukainen, avoin ja johdonmukainen toiminta korostuu etenkin konfliktitilanteissa ja tilanteissa, joissa asiakkaan ja työntekijän näkemykset eroavat huomattavasti toisistaan (Kulla-Mykkänen 2018, 54-55). Kulla-Mykkänen (2018, 62) tuo esiin, että vanhemmat toivoivat tuekseen tukihenkilötoimintaa tai omaa sijoitettujen lasten vanhempien kanssa työskentelevää henkilöä. Tähän vanhempien toiveeseen on vastattu järjestämällä VOIKUKKIA-toimintaa.

Myös Lehtimäki (2015, 25) tuo esiin sosiaalityöntekijän tekemän priorisoinnin asiakassuhteessa, jonka myötä vanhempi voi jäädä työskentelyssä taka-alalle. Lisäksi vanhempien yhteistyöhalukkuus ja aktiivisuus on merkittävää tuen saamisen ja sen vaikuttavuuden kannalta. Toisaalta taas hän nostaa esiin sen, että sosiaalityössä ei ehkä ole olemassa oikein kohdennettua tuen muotoa. Suurin osa sosiaalityön tarjoamista palveluista on työskentelyä joko koko perheen kanssa tai aikuissosiaalityötä, mutta ei vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen keskittyvää työtä. (Lehtimäki 2015, 26-27.)

Säteri (2015, 34-35) teki tutkimuksen koskien sijoitettujen vanhempien näkemyksiä intensiivihoidosta ja hänen saamansa tulokset kertoivat, että vaikka vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä hoitojaksoihin, olivat he pettyneitä ja väsyneitä työntekijöiden jatkuvaan vaihtuvuuteen. Vanhemmat kokivat, että he joutuivat jatkuvasti perehdyttämään uusia työntekijöitä heidän tilanteeseensa ja tsemppaamaan rakentaakseen uusia luottamuksellisia suhteita.

Hietalan (2012, 48) tutkimuksen mukaan vanhempien antaman palautteen mukaan tukeminen, joka tarkoitti muun muassa käytännön ohjausta ja neuvontaa, oli tärkeää. Tuen tärkeys korostui etenkin perheiden jälleenyhdistämiseen pyrkimisessä ja sen onnistumisessa. Kotiuttamisprosessin valmisteluvaihe, joka tarkoitti pidempiä kotilomia ja sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan omaohjaajan antamaa tukea kotiin esimerkiksi perhetyön muodossa, on koettu erityisen merkittävänä. Toisaalta vanhempien kokemusten mukaan ongelmia tuen antamiseen ja sen vastaanottamiseen toi sosiaalitoimissa käytettävä terminologia. Esimerkiksi juuri ”vanhemmuuden tukeminen” leimaa vanhempien mielestä heidät osaamattomiksi ja tietämättömiksi. Yhteistyön rooli vanhempien ja sosiaaliviranomaisten välillä koettiin erittäin merkittäväksi tavoitteiden toteutumisen kannalta. (Hietala 2012, 65-69.)

Viinikainen (2011, 50-52) kertoo tutkimuksessaan, että vanhemmilta saadun palautteen mukaan heille oli tärkeää, että työntekijä säilyttää kontaktin heihin. Kontaktin säilyttämisellä vanhempi tarkoitti muun muassa sitä, että työntekijä on aktiivinen uusien tapaamisten sopimisessa ja niistä muistuttamisessa, vaikka vanhempi ei aina vastaisikaan viesteihin tai saapuisi tapaamiseen. Se vaatisi myös työntekijältä asioiden hitaan etenemisen ja keskeneräisyyden sietämistä.

7.2 Järjestelmän ja resurssien merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta

Biologisille vanhemmille on tarjolla huostaanotto-prosessin aikana erilaisia tukimuotoja ja –malleja. Esimerkiksi sosiaaliohjauksesta ja siihen liittyvästä keskustelutuesta ja ohjauksesta sekä käytännön neuvoista vanhemmuuteen kertoivat muun muassa Hietala (2012, 48), Viinikainen (2015, 26) ja Lehtimäki (2015, 57-62). Tukien piiriin pääsemisessä asiakkailla on kuitenkin omat haasteensa. Esimerkiksi Kulla-Mykkänen (2018, 46-47, 62) tuo esiin palvelujärjestelmän pirstaleisuuden sekä sen, että järjestelmä ja työmenetelmät on laadittu niin sanottua ideaaliasiakasta ajatellen. Ideaaliasiakas on sellainen henkilö, jolla on riittävä toimintakyky ja joka on vakaa sekä valmis pohtimaan kriittisesti omaa osuuttaan prosessissa ja kykenee tekemään pysyviä muutoksia elämässään. Ideaaliasiakas on myös hyväksynyt lapsen huostaanoton aiheuttaman uuden elämäntilanteen. Kuitenkin vain harva asiakas sopii tähän yllä kuvailtuun ideaaliasiakkaan muottiin, jolloin tuki ja tuen tarvitsija eivät kohta. Säterin (2015, 34-35) tutkimuksesta puolestaan tulee ilmi, että vanhemmat olivat turhautuneita ylipäänsä järjestelmän byrokraattisuuteen ja toivoivat siitä joustavampaa ja ihmislähtöisempää.

Ohjauksen ja neuvonnan lisäksi yhtenä tukimuotona toimii lapsen huostaanoton jälkeen laadittava vanhempien oma asiakassuunnitelma ja siihen sisällytettävät vanhemmille suunnitellut tukitoimet. Lastensuojelulain (417/2007, 30§) mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma. Lisäksi laki on velvoittanut vuodesta 2007 lähtien, että huostaanotetun lapsen vanhemmalle on myös laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelmassa on arvioitava muun palveluntarpeen arvioinnin lisäksi myös, millä tavoin vanhemmille järjestettävän erityisen tuen avulla voidaan edistää perheen jälleen yhdistämistä. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. (LSL 2007/417, 30§.)

Lehtimäki (2015, 55) puhuu tutkimuksessaan siitä, että asiakassuunnitelmasta ei välttämättä selviä ovatko siihen kirjatut toiveet ja tavoitteet vanhemman omia vai sosiaalityöntekijän asettamia. Toiveille ja tavoitteille ei ole asiakassuunnitelmassa erillistä otsikkoa vaan ne ovat hajanaisesti ripoteltuina eri paikkoihin. Lehtimäki (2015, 51-57, 58-63) listaa myös useita asiakassuunnitelmaan sisällytettäviä tukimuotoja, kuten kuntouttavan sosiaalityön, keskusteluavun (terapia ja vertaistukiryhmät), ohjauksen eri palveluihin, kuten aikuissosiaalityöhön (taloudellinen tuki) ja terveydenhuollon palveluihin sekä yleisesti asioista informoinnin. Lehtimäen lisäksi myös Pitkänen (2015, 121-122) korostaa erityisesti sosiaalityöntekijältä saadun tuen merkitystä kokonaisuuden kannalta. Lisäksi Säteri (2015, 35) on paneutunut intensiivihoidon merkitykseen ja vaikutukseen perheiden jälleenyhdistämisen toteutumisessa.

Tarkasteltavista tutkimuksista käy ilmi, että asiakassuunnitelmien teossa sekä niiden noudattamisessa on suuria puutteita. Kulla-Mykkänen (2018, 29) toi esiin sen, että vaikka sosiaalityöntekijät yleisesti tunnistivat vastuunsa, vanhemmille tehtävistä asiakassuunnitelmista puuttui järjestelmällisyys ja niitä ei tehty moniammatillisena yhteistyönä vanhempia tukevien tahojen eli esimerkiksi päihdepalvelujen kanssa. Puutteista asiakassuunnitelmien teossa kertoi myös Hietala (2012, 22), jonka mukaan sosiaalityöntekijät olisivat epätietoisia siitä, kenelle vanhempien asiakassuunnitelman tekeminen kuuluu. Näin ollen se saattoi tietämättömyyden ja osittain ajan puutteenkin vuoksi jäädä kokonaan tekemättä tai suunnitelma tehtiin vasta siinä vaiheessa, kun lasta oltiin jo kotiuttamassa. Lisäksi sosiaalialalle tyypillinen organisaation rakenteissa ja toimintamalleissa tapahtuvat toistuvat muutokset vaikuttavat työskentelyyn ja työntekijöiden vastuualueiden hahmottumiseen.

7.3 Ympäristön merkitys asiakkaan kokemukseen saamastaan tuesta ja informaatiosta

Vanhemman saamaan tukeen vaikuttaa se, onko lapsi sijoitettuna perheeseen vai lastensuojelulaitokseen. Perhehoidossa sijaisperheitä ei voida varsinaisesti vastuuttaa vanhempien tukemiseen, mutta usein se kuitenkin jää sosiaalityöntekijöiltä sijaisperheen tehtäväksi. Avohuollon sosiaalityön aikana fokus on yleensä vanhempien tukemisessa ja sitä kautta lapsen hyvinvoinnissa, mutta siirryttäessä sijaishuoltoon tuki muuttuu vanhemmasta erilliseksi. (Kulla-Mykkänen 2018, 27-29.)

Hietalan (2012, 61-63) mukaan sijaishuoltopaikan ja vanhempien välinen yhteistyö on tärkeää ja lapsen ja vanhempien välisten säännöllisten tapaamisten lisäksi se on yksi tukimuoto vanhemmille. Tämän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti kotiutumisvaiheessa. Kotiuttamisprosessin valmisteluvaihe pidennettyine kotilomineen koettiin erityisen merkittäväksi. Perhe opetteli yhteistä arkea saaden jatkuvaa tukea sosiaalityöntekijältä ja sijoituspaikan omaohjaajalta. (Hietala 2012, 68-69.)

Viinikaisen (2011, 74) työssä käy ilmi myös muun ympäristön vaikutus vanhempien kokemukseen tuesta ja omasta roolistaan. Haastattelujen mukaan vanhemmat saattavat kokea ympäriltä tuomitsevuutta, jolloin he kokevat tarvetta salata ongelmansa yhä vahvemmin ja avun hakeminen hankaloituu. Lisäksi ympäristö usein vastuuttaa äitejä perheen tilanteesta enemmän, mikä jättää isät entistä enemmän varjoon. Toissalta Lehtimäki (2015, 57) toi esiin sen seikan, että vanhemmat ovat nykyään yhä tietoisempia oikeuksistaan ja näin ollen tiedottaminen voi jäädä osittain vajaaksi.

8 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelu

Tässä opinnäytetyössä on tarkasteltu kirjallisuuskatsauksen keinoin vanhemmille tarjottuja erilaisia tukimuotoja lapsen huostaanoton aikana, sekä sitä, miten ja millaisena vanhemmat ovat kokeneet saamansa tuen. Lisäksi olemme avanneet lukijalle muun muassa kriisin vaiheet, jotka yleensä sijoitetun lapsen vanhemmat käyvät läpi huostaanoton aikana. Tämä auttaa lukijaa hieman ymmärtämään vanhempien kokemuksista kriisin hetkellä ja näin heidän tuntemuksensa voidaan ottaa huomioon työskentelyssä laajemmin.

Materiaalia läpikäydessämme kävi muutamasta tutkimuksesta ilmi, että vanhemmille tehdyt asiakassuunnitelmat olivat joko puutteellisia tai niitä ei ollut toteutettu lainkaan. Työskentely vanhempien kanssa jäi taka-alalle lapsen ollessa työskentelyn keskipisteessä, vaikka ennen huostaanottoa tai sijoitusta tukea vanhemmuuteen sekä perheenä toimimiseen oli ollut runsaastikin tarjolla. Sijoituksen tai huostaanoton jälkeen tuen saaminen jäi osittain vanhempien omalle vastuulle, vaatien vanhemmilta aktiivisuutta, oma-aloitteisuutta ja myös tietoisuutta tarjolla olevista mahdollisuuksista. Vanhempien yhteistyöhalukkuudella ja tapahtuneen hyväksymisellä sekä omalla pystyvyydellä hoitaa asioita oli iso rooli tuen saamisessa. Tähän vastuun siirtymiseen osittain vanhemmille itselleen vaikutti sosiaalityöntekijöiden resurssit hoitaa kutakin asiakastapausta. Lisäksi asiakassuunnitelmien puutteellisuus sekä myös epätietoisuus siitä, kenelle asiakassuunnitelmien laatiminen ja niiden seuranta lopulta kuuluvat hankaloittivat tuen saamista. Toisaalta taas sosiaalityöntekijän tavalla tehdä työtään huomioiden asiakas kokonaisvaltaisesti, kaikki osa-alueet huomioiden, oli vaikutusta sekä kokemukseen tuen saamisesta että konkreettisesti tuen saamiseen. Myös sijaishuoltopaikan ja sosiaalityöntekijöiden sekä vanhempien välisen yhteistyön sujuvuudella sekä panostuksella yhteistyöhön oli merkitystä tuen saamiseen. Sosiaalipalvelujärjestelmä vaikuttaa kuitenkin olevan melko sirpaleinen, palvelut hajallaan siellä täällä, työntekijöiden vaihtuvuus suurta ja resurssit vaihtelevia. Tämä hankaloittaa palvelujen sekä tuen saamista. Kuitenkin tutkimuksista kävi ilmi, että myös vanhempien tukeminen sekä erikseen heidän vanhemmuudessaan että yhdessä lasten kanssa koko perheenä on tärkeää etenkin perheen jälleenyhdistämisen onnistumisen kannalta.

Viinikaisen (2011, 50-52) tekemän opinnäytetyön tavoitteena oli yhdenmukaistaa Lahden perhehoidon työryhmän työkäytäntöjä sijoitetun lapsen vanhempien kanssa tehtävässä

työssä ja hän kävi läpi vanhempien sen hetkisiä kokemuksia ja ajatuksia saamastaan tuesta. Selvisi, että tuki koettiin riittämättömäksi, mutta kuitenkin itse tukimuotoja ei kritisoitu, vaan vanhemmat eivät mielestään saaneet tukea silloin, kun olisivat sitä eniten tarvinneet, eli huostaanoton siirtymävaiheessa. Lisäksi Viinikainen (2011, 43-44) avaa tutkimuksessaan työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia siitä, että vanhempien tapaaminen vain asiakassuunnitelman luomisen yhteydessä on kovin vähän ja se ei riitä luomaan vanhemmille tunnetta, että hänet otetaan kiinteästi osaksi perhehoidon työskentelyä. Nämä edellä mainitut poiminnat tukevat osaltaan sitä ajatusta, joka muistakin tutkimuksista kävi ilmi, että toimivia tukimuotoja ja palveluita siis on olemassa, mutta jostain syystä ne eivät aina kohtaa oikea-aikaisesti asiakkaan tilanteen ja tarpeen kanssa. Toisaalta sitten taas vanhempien tärkeäksi ja hyödylliseksi kokemia tukimuotoja, kuten esimerkiksi perheleirit, muutetaan tai lakkautetaan erilaisten organisaatio- ja järjestelmämuutosten vuoksi. Tässä ilmenee mielestämme ristiriita.

8.2 Luotettavuus ja eettisyys

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (2017, 8) Arene ry:n laatiman, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan linjauksia mukailevan ”hyvän tieteellisen käytännön”- ohjeen mukaan opinnäytetyötä tehdessä tulee olla rehellinen, huolellinen, avoin ja kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä. Lisäksi tulee noudattaa tutkittavan henkilön tai ryhmän itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja tietosuojaa sekä välttää tutkittavan vahingoittamista tutkimustilanteessa. Yksityiskohtaisempia ohjeita sosiaalialan tutkimustilanteiden ammattieettisiin kysymyksiin löytyy valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysalan eettisestä neuvottelukunnasta, ETENE:stä. Avoin tiede ja tutkimus- malli puolestaan pyrkii siihen, että projekteissa käytetyt menetelmät, aineistot, tulokset ja tuotokset olisivat tutkimusetiikka ja juridiikka huomioiden kaikkien halukkaiden käytettävissä ja nähtävissä. Tämän vuoksi opinnäytetyö on tallennettu kaikille avoimeen Theseus-arkistoon. Lisäksi hyvän taiteellisen käytännön mukaisesti opinnäytetyötä tehdessä täytyy kiinnittää huomiota tekijänoikeuksien kunnioittamiseen sekä tiedostaa plagioinnin ja hyväksyttävän lainaamisen väliset erot. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2017, 9).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen mukaan tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja sen tulokset uskottavia vain silloin, kun tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvään tieteelliseen käytäntöön

kuuluu tutkimustyön eri vaiheissa rehellisyys, huolellisuus, tarkkuus, avoimuus ja vastuullisuus. Tiedonhaku, -tutkimus- ja arviointimenetelmien tulee olla tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä ja muiden tutkijoiden työtä tulee kunnioittaa ja huomioida asianmukainen lähdeviitteiden käyttö. Myös tutkimuksen tulosten tallentamisessa ja julkistamisessa tulee huomioida hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat seikat. (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2013, 6.)

Tämä opinnäytetyö ei ole tutkimus, vaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus, mutta samat edellä mainitut ohjeet ja periaatteet ovat ohjanneet myös meidän työskentelyämme.

Mielestämme kirjallisuuskatsauksemme luotettavuutta heikentää tekijöiden kokemattomuus ja ajalliset resurssit sekä puutteellinen englanninkielen taito, jonka vuoksi englanninkielisen materiaalin läpikäyminen osoittautui lähes mahdottomaksi. Lisäksi luotettavuuteen vaikuttaa tutkimukseen löydetyn ja analysoidun aineiston varsin vähäinen määrä.

Aineistohaun perusteella huomasimme, että huostaanottoa ja vanhemmuuden tukemista sen aikana ei ole vanhempien näkökulmasta toistaiseksi tutkittu kovin paljoa. Myös valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE (2017, 3) toteaa seminaarijulkaisussaan, että lastensuojelun alueella tehty tutkimus on sattumanvaraista, epäjohdonmukaista ja sisältää paljon tiedon puutteita. Valtakunnallisista rekistereistä löytyy kyllä tietoa kunnista, mutta yksityiskohtaista tietoa esimerkiksi lastensuojelun toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta ei voi suoraan selvittää rekistereiden ja tilastojen kautta. Erityisesti avohuollon tukitoimien vaikuttavuudesta ja asiakkaiden omista kokemuksista on hyvin vähän tutkittua tietoa. Tutkimuksia tarvittaisiin lisää, jotta palvelut ja toimenpiteet saataisiin kohdistettua oikein ja välttyttäisiin kalliilta, kenties toimimattomilta ja jopa haitallisilta, syrjäytymisriskiä lisääviltä toimilta. (ETENE 2017, 21.)

Arvioidessamme tutkimuksemme eettisiä näkökulmia, pohdimme paljon sitä, saammeko kaiken tavoiteltavan tiedon aiotuilla aineistonkeruumenetelmillä. Pyrimme myös tuomaan esiin, miten analyysiprosessi on edennyt ja miten esitetyt tulokset on saatu, eli tekemään siitä ns. "läpinäkyvän", jotta eettisten kysymysten huomioimisen arvioiminen mahdollistuu.

8.3 Jatkokehittämisehdotukset

Pro Gradu-tutkielmia ja muita materiaaleja etsiessämme ja selatessamme tuli vastaan jo aiemmin tässä opinnäytetyössämme esitelty Voimaperheet-toimintamalli. Voimaperheet-toimintamalli on tarkoitettu alle kouluikäisten lasten käytösongelmien hoitoon ja

ennaltaehkäisyyn, sisältäen sekä lapsen haasteisiin pureutumista että vanhemman valmennusta. Valmennus ja tuki tapahtuu sitä varten luodussa digitaalisessa hoitoympäristössä, jossa työskentelee koulutettuja perhevalmentajia. Riskiryhmien tavoittaminen perustuu väestöpohjaiseen seulontaan, jolloin löydetään paremmin ne perheet, jotka muutoin voisivat jäädä avun ja sopivien palveluiden ulkopuolelle. (ETENE 2017, 39-40.) Voimaperheet -mallin hyödyntäminen valtakunnallisella tasolla voisi olla yksi keino ennaltaehkäistessä perheiden ongelmatilanteiden kehittymistä siihen pisteeseen, että huostaanotto tai sijoitus on lapsen kehityksen kannalta ainoa vaihtoehto.

Silloin kun ennaltaehkäisevä työ ja tuki ei ole syystä tai toisesta ollut riittävää ja perheen tilanne on edennyt huostaanottoon ja sijoitukseen asti, on tärkeää tukea koko perhettä. Tuen ei tulisi kohdentua pelkästään lapseen ja sijaishuoltopaikkaan, vaan lisäksi ja erityisesti myös lapsen biologisiin vanhempiin. Tällöin mahdollisesti hyvin toimiva tukimuoto olisi aiemmin esitelty VOIKUKKIA -toiminta. VOIKUKKIA -toiminnan yksi tärkeistä elementeistä on vertaistuki. Tätä kyseistä toimintaa järjestetään ympäri Suomea ja tähän mennessä sillä on saatu aikaan hyviä tuloksia. Koemme tämän kaltaisen tukimuodon olevan tärkeä ja kuten jo aiemmin kävi ilmi, on lastensuojelun resurssit paikoin puutteelliset, jolloin tuki vanhempien osalta voi jäädä hyvin vähäiseksi. Näin ollen tarvitaan muita toimijoita vastaamaan olemassa olevaan tarpeeseen. Näitä molempia toimintamalleja, Voimaperheet ja VOIKUKKIA, tulisi hyödyntää entistä enemmän ja laajemmin ja niiden vaikuttavuutta voisi tutkia lisää.

Käydessämme läpi aineistoja ja lukiessamme esimerkiksi VOIKUKKIA –toiminnasta ja perhehoidon vanhemmille järjestämistä perheleireistä, havaitsimme, että vertaistuella vaikuttaa olevan valtava voima vanhempien kuntoutumisessa ja tukemisessa. Esimerkiksi Mantilan ym. (2008, 71-73) mukaan useimmat vanhemmat kokivat perheleireillä saamansa vertaistuen merkityksellisenä ja omaa etävanhemmuuden roolia selkeyttävänä. Se oli myös monille ensimmäinen mahdollisuus tavata toisia lapsen huostaanoton kokeneita vanhempia ja oli siinä mielessä heille ainutkertainen kokemus. Lisäksi työntekijät olivat kokeneet leirityön parhaimmillaan vaatavuudestaan ja intensiivisyydestään huolimatta erityisen antoisaksi ja palkitsevaksi kokemukseksi. Asiakkaiden maailma tulee lähemmäksi kuin arkityössä ja leirikohtaamiset syvensivät asiakassuhteita niin lasten kuin vanhempienkin kanssa. Moni työntekijä kertoi myös oppineensa yhden leirin aikana enemmän kuin vuoden kuluessa perustyönsä parissa. Siellä koettu yhteisöllisyys saattoi vaikuttaa positiivisesti työilmapiiriin ja –motivaatioon leirien jälkeenkin. (Mantila ym. 2008, 71-73.) Kuitenkin kaikista näistä hienoista ja hyvistä kokemuksista ja palautteista huolimatta leirien järjestäminen lakkautettiin resurssien puutteen ja uuden toimintamallin valmistelun takia. Mielestämme juuri näihin

ihmiskohtaamisiin ja hyvien, korjaavien ja rakentavien kokemusten luomiseen tulisi käyttää aikaa ja resursseja, jos kerran tuloksetkin ovat reilusti positiivisia.

Perheleiritoiminta voisi siis olla yksi vanhemmuuden tukemisen muoto, joka kannattaisi elvyttää ja tuoda uudelleen perhehoidon kuvioihin.

Yksi syvemmän tarkastelun kohde olisi mielestämme myös sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden pirstaleisuus sekä työntekijöiden kuormittuvuus ja jaksaminen työssä sekä näiden asioiden vaikutus asiakastyöhön. Lisäksi olisi hyvä tutkia syvemmin, kuinka vanhemmat todella vastaanotetaan asiakkaina, miten hyvin he todellisuudessa saavat äänensä kuuluviin ja kuinka heitä käytännössä tuetaan huostaanotto-prosessin aikana? Pohdinnan alla voisi samalla olla se, toteuttavatko työntekijät velvollisuutensa vanhempien kanssa työskentelyssä ja jos eivät, mitkä ovat syyt siihen. Tämä asia vaatisi siis myös tarkempaa tarkastelua, seuranta ja kehittämistä, jotta asiakastyö olisi laadukasta ja toteuttaisi sille asetetut tavoitteet.

LÄHTEET

Aaltio, E & Isokuorti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin pilotointi. PunaMusta Oy.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2017. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset [viitattu 21.10.2019]. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?_t=1526903222

Brummer, M & Enckell, H. 2005. Lasten ja nuorten psykoterapia. Juva: WS Bookwell Oy.

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. ja Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print- Suomen yliopistopaino Oy.

Helsingin kaupunki. 2019. Sijoituksen sosiaalityö. Sosiaali- ja terveystoimi [viitattu 08.05.2019]. Saatavissa: <https://hel.fi/sote/fi/palvelut/palvelukuvaus?id=2977>

Hietala, M. 2012. Takaisin kotiin: kotiuttamismalli Lahden Lastensuojelupalveluiden sijaishuoltoon. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. Lahti: Lahden Ammattikorkeakoulu.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 25. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.

Kulla-Mykkänen, H. 2018. Vanhemman toiminnalliset vaihtoehdot sijaishuollon aikana. Pro Gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Laajasalo, T. (toim.) 2017. Voimaperheet. Kasvun tuki. Vaikuttavan varhaisen tuen tietolähde. Helsinki: Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahaston säätiö.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.04.2007.

Lehtimäki, M. 2015. Asiakassuunnitelma sosiaalityön tukena. Tarkastelussa huostaanotettujen lasten vanhemmille laaditut asiakassuunnitelmat. Pro Gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mantila, R., Mikkola, M. & Väinölä, L. 2008. Onnistuneen sijoituksen siltaa rakentamassa. Lastensuojelun perhehoidon työkirja. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Savion kirjapaino.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lasten huostaanotossa. Käytäntötutkimushanke. Julkaisusarja. Helsinki. Socca ja Heikki Waris-instituutti.

Ristkari, T. 2019. Vanhemmuuden etähoito onnistuu myös perusterveydenhuollossa. Mediatiedote. Turku: Turun yliopisto [viitattu 13.09.2019]. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/ajankohtaista/mediatiedote/vanhemmuuden-etahoito-onnistuu-myos-perusterveydenhuollossa>

Ristkari, T., Kurki, M., Suominen, A., Gilbert, S., Sinokki, A., Kinnunen, M., Huttunen, J., McGrath, P. & Sourander, A. 2019. Web-Based Parent Training Intervention With Telephone Coaching for Disruptive Behavior in 4-Year-Old Children in Real-World Practice: Implementation Study. Journal of Medical Internet Research [viitattu 13.09.2019]. Saatavissa: <https://www.jmir.org/2019/4/e11446/>

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 5.8.2019]. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. 2015. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Hoitotieteen julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja. Turun yliopisto. Turku: Juvenes Print.

Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto Ry. & Sininauhaliitto Ry. 2015. VOIKUKKIA – toimivien käytäntöjen käsikirja. VOIKUKKIA-verkostohanke. Helsinki.

Suomen mielenterveysseura ry. 2019. Shokista uuteen alkuun. Mieli Suomen mielenterveysseura [viitattu 29.01.2019]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit/shokista-uuteen-alkuun>

Säteri, T. 2015. Sijoitettujen lasten vanhempien näkemyksiä intensiivihoidosta. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. Otaniemi: Laurea Ammattikorkeakoulu.

Taskinen, M. 2016. Lapsen läheissuhteiden säätely sijaishuollossa. Pro Gradu-tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2018. Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti. Helsinki [viitattu 05.05.2019]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2007a. Lastensuojelun käsikirja. Perhehoito. Lapset, nuoret ja perheet-yksikkö. Helsinki [viitattu 13.05.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito>

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. 2007b. Lastensuojelun käsikirja. Huostaanotto. Lapset, nuoret ja perheet-yksikkö. Helsinki [viitattu 13.05.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitost. 2007c. Lastensuojelun käsikirja. Yhteistyö lapsen syntymävanhempien kanssa. Lapset, nuoret ja perheet-yksikkö. Helsinki [viitattu 29.1.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/yhteistyo-lapsen-syntymavanhempien-kanssa#Syntymävanhempien%20tukeminen%20sijoituksen%20aikana>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitost. 2007d. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen asema erotilanteessa. Valvotut tapaamiset. Lapset, nuoret ja perheet-yksikkö. Helsinki [viitattu: 07.01.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lapsen-asema-erotilanteessa/valvotut-tapaamiset>

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun yliopisto. 2014. Lääketieteellinen tiedekunta. Voimaperheet. Lastenpsykiatrian tutkimuskeskus. Turku [viitattu 13.05.2019]. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/med/yksikot/lastenpsykiatrian-tutkimuskeskus/tutkimus/voimaperheet/sivut/home.aspx>

Valkonen, L. & Janhunen, T. 2016. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi. Katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Työpaperi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsen hyvä ja lapsen suojelu. Eettisiä näkökulmia lapsen hyvinvointiin, oikeuksiin ja suojeluun. ETENE seminaariraportti. ETENE julkaisuja 45. Helsinki [viitattu 29.04.2019]. Saatavissa:
https://etene.fi/documents/1429646/4872334/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf/c57afd85-9761-48c5-a5c4-4752a5571409/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf.pdf

Varantola, K., Launis, V., Helin, M., Spoof, S-K. & Jäppinen, S. (toim.). 2013. Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen kuuleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.

Viinikainen, S. 2011. Se on hyvä, että sä koitat soittaa mulle... Mallin kehittäminen perhehoitoon sijoitettujen lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävään työhön. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. Lahti: Lahden Ammattikorkeakoulu.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 60/1991. Annettu Helsingissä 21.08.1991.